

O podsodnosti sodnika posamnika v zvezi z drugimi sosporniki.

Spisal dr. Fr. Mohorič.

I.

Po §-u 93 sodnega pravilnika tožnik lahko voli, pri sodišču katerega sospornika hoče tožiti, razen *a)* če ni izjemoma za pravni spor določena vkupna posebna podsodnost; in *b)* če ni v slučaju glavnih in postranskih obvezancev izbira omejena na občno podsodnost katerega glavnih obvezancev. Podsodnost sospornikov spada med izbirne podsodnosti. Po §-u 79 sod. pr. pa imajo sodniki posamniki izključno podsodnost, in sicer stvarno in krajevno podsodnost zbornega (okrožnega ali deželnega) sodišča, v čigar okolišu je okrajno sodišče. —

Za sospornike je pač velikega praktičnega pomena, ali se njih podsodnost naj ravna po izključni podsodnosti sodnika posamnika, ki je slučajno njih sospornik, ali ne.

Sodnik posamnik spada izključno pod zorno sodišče; s tem je že izrečeno, da velja tudi postopanje pred zbornimi sodišči (§ 226 c. pr. r.) in obligatorno zastopništvo po odvetnikih. Na vsak način so torej drugi, nesodniški sosporniki prikrajšani za ceneno podsodnost okrajnega sodišča in za samosvoje zastopanje svoje pravde, torej za mnoge olajšave pri stvari in stroških in zamudah. —

Po §-u 104 odst. 2. sod. pr. je podsodnost okrajnosodnih sporov v prilog zbornemu sodišču (iz nižjega na višje sodišče) nedogovorna in jo ima sodišče tudi po odrejeni ustni sporni razpravi, torej tekom cele pravde uradoma preiskavati in upoštevati (§ 240 odst. 2 c. pr. r.). Iz zakona samega torej izhaja težnja po tem, da ohrani okrajno sodišče svojo pristojnost v vseh možnih slučajih, in da se v slučajih stvarne in krajevne podsodnosti okrajnega sodišča ne more dogovoriti podsodnost zbornega sodišča (nagibi k §-u 54 sod. pr.).

Dalje iz §-a 79 sod. pr. ne izhaja, da je vsakokrat, če je tožen sodnik posamnik, pristojno zborna (okrožno ali deželno) sodišče, marveč je zborna sodišče pristojno samo tedaj, če bi naj bil v obče tožen sodnik posamnik na sedežu svojega okrajnega sodišča in če je sodnik tožen sam. Pri drugem okrajnem sodišču nego svojem je sodnik posamnik vedno lahko tožen, če so sicer dani predpogoji za podsodnost drugega okrajnega sodišča.

Vprašanje je torej, kako je v slučaju sosporništva in sicer enakomernega sosporništva, kadar so vsi sosporniki glavni obvezanci ali vsaj enakoveljavni obvezanci; ko torej ni razlike med glavnimi in postranskimi obvezanci? Ali si v tem slučaju, ko ima toženec po §-u 93 sod. pr. pravico izbrati občno podsodnost katerega koli toženca sospornika, more res prosto izbrati pristojno sodišče sodnika posamnika, torej zborna sodišče, če bi pri izberi podsodnosti vsakega drugega sospornika bilo (stvarno in krajevno) pristojno samo okrajno sodišče?

Novi civilnopravdni red ima v prvi vrsti težnjo, da se vsaka pravda reši na najprostejši način, z najnižjo možno pristojnostjo, z najmanjšimi stroški.¹⁾ (Nagibi k §-u 54 sod. pr.). Iz teh razlogov bi bilo torej naravnost nezmislno, v takem slučaju dati veljavo zbornemu sodišču s posebnim prvim narokom (§ 239 c. pr. r.), s prisilnim odvetniškim zastopstvom, s tožbenim odgovorom itd., in bo torej vzlic izbirni podsodnosti §-a 93 sod. pr. dati prednost podsodnosti okrajnega sodišča drugih sponnikov pred podsodnostjo zbornega sodišča, izvirajočo iz osebe sodnika posamnika. Enako bode tudi okrajno sodišče pristojno, če je razen sodnika posamnika še eden ali več glavnih sospornikov, najsi bi bilo tudi toženih nekaj postranskih sponnikov. —

Pridemo torej do sklepa, da vsakokrat, kadar je tožen sodnik posamnik v družbi drugih enakoveljavnih sospornikov, je dopustno samo izbrati podsodnost tistega sponnika, katerega podsodnost je najnižje in najcenejše vrste, torej podsodnost okrajnega sodišča nasproti zbornemu.

¹⁾ Dogovoriti se da pristojnost okrajnega sodišča za sporni nad 1000 kron vredni predmet, ne pa pristojnost zbornega sodišča za predmet, ki ni vreden nad 1000 kron.

Seveda ima obveljati podsodnost okrajnega sodišča tembolj, če je kateri drugi sospornik glavni obvezanec in če so za njega dani predpogoji občne podsodnosti okrajnega sodišča, in če je torej sodnik posamnik samo postranski obvezanec (na pr. porok). Ta slučaj je pa v zakonu izrečno naveden (prim § 93 pod *b*) v začetku tega odstavka) in ga torej ni treba dalje izvajati.

II.

Po dosedanjih navedbah je bil za pristojnost zbornega sodišča merodajen samo osebni razlog sodnika posamnika. V takem slučaju je pač naravno, da se mora zborna sodišča izreči nepristojnim, tožbo iz razloga nepristojnosti zavrni in tožniku naložiti stroške; tožencu pa je prosto novo tožbo vložiti pri okrajnem sodišču katerega sospornika.

Ali je morebiti možno, da se zborna sodišča sicer smatra nepristojnim, pa tožbo kar kratkim potom odstopi pristojnemu okrajnemu sodišču, o stroških končno ne razsodi, ampak stroške izreče pravnimi, glede katerih je torej odločevati šele pri okrajnosodni razsodbi?

Odstop aktov je pri uradno ali vsled predloga strank dognani nepristojnosti pozvanega sodišča (in sicer v katerikoli dobi postopanja) izreči in odrediti v zmislu §-a 44 sod. pr. v zadevah: *a*) neprepirnih, *b*) v izvršilnih, *c*) v slučajih začasnih odredb in *d*) v konkurznih. Toda *e*) v tožbenih zadevah je tak odstop možen samo v enem edinem slučaju §-a 60 odst. 1 sod. pr., namreč v slučaju, ko tvori podsodnost zbornega sodišča samo razlog, da tožnik ceni predmet nad 1000 K, in je ta vrednost čez mero visoka, in če je obenem verjetno, da tožbeni predmet po pravilni cenitvi ne bi dosegel vrednostne meje nad 1000 K, ki je merodajna za pristojnost zbornega sodišča. V tem slučaju ima sodišče pravico in sme uradoma ukreniti pozvedbe za pravilno cenitev tožbenega predmeta in v to svrho zaslišati *α*) stranke, *β*) opraviti sodni ogled, in *γ*) zaslišati zvedence, če tako zaslišanje ne zavlačuje ali ni združeno s previsokimi stroški, in sicer se smejo te pozvedbe vršiti še pred ustno razpravo (§ 239 c. pr. r. pred prvim narokom).

Če se po sodnih pozvedbah dožene predmetna cena ne nad 1000 K in s tem torej nepristojnost zbornega sodišča, mora

le-to, ne da bi formalno izreklo svojo nepristojnost, odrediti odstop zadeve okrajnemu sodišču, tožniku pa takoj naložiti plačilo stroškov vseh pozvedeb (α , γ) ne glede na končni uspeh ali neuspeh pravde, to vse s posebnim sklepom, kateri popolnem rešuje to zadevo za zborni sodišče (§ 52 c. pr. r., § 60³ sod. pr.). Ta določba je prav umestna; kajti kako bi sicer prišlo okrajno sodišče do tega, da ono odmeri stroške za postopanje pred zbornim sodiščem, o katerem ni videlo nič, ni slišalo nič, osobito glede na to, da mu je zborni sodišče celo nadrejeno?

V §-u 117¹ poslovnega reda se naroča izročiti pozvedbe (§ 60 sod. pr.) članu senata ali sodnega dvora kakor zaprošenemu sodniku, in mora le-ta do preteka polovice roku za odgovor¹⁾ na tožbo svoje pozvedbe končati; in na njih podlagi izreci sodišče brez odloga v nejavni seji svoj sklep.

V §-u 117³ posl. r. je sicer izrečeno, da stroški teh pozvedeb so del pravnih stroškov, in se še pristavlja: Kolikor ni uveljavljati določbe §-a 60³ sod. pr. (da je stroške teh pozvedeb posebej naložiti tožniku), je o povračilu teh stroškov razsojati kakor o drugih pravnih stroških po zmislu §-ov 40 in nasl. c. pr. r. Ta določba nasprotuje določbi §-a 117¹ — toda samo na videz.

Po §-u 117¹ posl. r. je o pozvedbah zaradi vrednosti tožbenega predmeta razsoditi že v prvi polovici roku za odgovor na tožbo, torej pred tem odgovorom, ki naj se sploh prepreči s sklepom o nepristojnosti. Polovica roku za tožbeni odgovor je najskrajnejši čas, da se izreče nepristojnost v tem zmislu. Na tej stopnji postopanja se pravda pred zbornim sodiščem še ni razvila in stroški še tudi niso posebno narasli. Seveda bo najpametneje, če se zasliši stranke že ob priliki prvega naroka, tako da bodo stroški prvega naroka ob enem pozvedbeni stroški, in okrajnemu sodišču po odstopu ne bo stroškov reševati v drugem oziru, nego le glede tožbe, ki so tudi za okrajno sodišče neizogibni. Če pa se je že začela meritorna razprava, pri kateri se izkaže, da so pozvedbe o vrednosti tožbenega predmeta za pristojnost brez pomena, tedaj se cela pravda dokonča pred zbornim sodiščem, in tedaj je popolnoma prav in tudi kaj drugega nemožno, kakor da se pozvedbene stroške izreče za pravdne in to v

¹⁾ Odreditev prvega naroka in naložitev odgovora na tožbo se ne sme odgoditi (117¹ sod. pr.).

končni razsodbi zbornega sodišča. Ako pa se pozvedeb ne da izvršiti v določenem roku §-a 117¹ posl. r., tedaj pa največkrat sploh niso dani predpogoji §-a 60¹ sod. pr. (primerjaj osobito tudi glede zvedencev razlog, če se da izvršiti brez posebnih stroškov in zavlačevanja), kajti potem je pač dvomljivo, ali vrednost spornega predmeta presega ali ne presega meje 1000 K, in ravno po zmislu zakona naj bi taka približna meja ne dala nikoli povoda za pristojnostni prepir (glej nagibe k §-u 54). V takem slučaju je merodajna tožbena vrednost. Določba §-a 60 sod. pr. ima samo pomen, varovati toženca, da si tožnik ne pri-tihotapi pristojnosti zbornega sodišča (nagibi k §-u 54 sod. pr.).

Slučaji, ko torej sodišče odredi pozvedbe, bodo sedaj že kar izprva očitvidni ali jih vsaj bode lahko in za časa dognati. Če se doženejo kar »prima facie«, se zadeva brez daljnje formalnosti, brez sklepa o pristojnosti, ker očitvidno spada pred okrajno sodišče, tudi le-temu odstopi.

Kadar se vrednost spornega predmeta ne da dognati kar prvi hip, ampak se dožene šele tekom sporne razprave in morebiti šele po toženčevem ugovarjanju zoper pristojnost, takrat pa ne preostaja zbornemu sodišču nič drugega, nego izreči končno odločbo.

V slučaju dognane nepristojnosti je tožbo iz tega razloga zavrniti, in prepustiti tožniku, da svojo tožbo na novo spravi pred pristojno okrajno sodišče. Pol meritorne razprave pred zbornim sodiščem, druga polovica ali celo sklep razprave in sodba pa pred okrajnim sodiščem — to bi nasprotovalo zahtevam neposrednosti in pravdne ekonomije. Strankam bi se tako »ex re« vsililo zastopstvo po odvetnikih, ki bi bili nujno potrebni že zaradi tega, ker so neposredno informovani. In da bi odvetniki zastopali pravdo v meritorni razpravi nekaj časa pred okrožnim, nekaj časa pred okrajnim sodiščem, take zmešnjave noben zakon ne more dopustiti. Odstopiti je stvar okrajnemu sodišču takoj, ali pa se zadeve sploh ne sme odstopiti drugemu sodišču in mora zborna sodišča končno soditi o svoji pristojnosti.

Seveda je odstop zadeve okrajnemu sodišču izključen tem bolj, če se druži z nepristojnostnim razlogom previsoko navedene vrednosti spornega predmeta, ki v resnici zdatno ne

dosega zneska 1000 K, še kak drugi razlog nepristojnosti (§ 117² posl. r.)¹⁾

V našem slučaju je zborni sodišče nepristojno že glede podsodnosti sodnika posamnika, torej je odstop zadeve okrajnemu sodišču nemožen, in tožbo je zaradi nepristojnosti odbiti.

Odstop zadeve okrajnemu sodišču v slučaju očitne, nedosežene vrednosti spornega predmeta do 1000 K je po dosedanjih izvajanjih dopusten samo tedaj, če je sodišče bodisi samo ali vsled toženčevega ugovora to zapazilo — še o pravem času.

Nastane vprašanje, kako je s stvarjo takrat, če tožnik sam naenkrat skrči tožbeni zahtevek na ali pod 1000 K?

Na videz bi se lahko reklo, da je navedba previsoke vrednosti v tem slučaju tudi — in celo kar najbolj možno očitna. V tem oziru pred vsem velja § 54 sod. pr., ki je po njem za preračun vrednosti spornega predmeta, merodajne za pristojnost, odločilen čas vlozene tožbe (§ 56² sod. pr.). Tožnik si mora biti glede vrednosti spornega predmeta na jasnem najpozneje, kadar vloži tožbo. Nikakor pa mu ne pristaja, da bi s poznejšnim skrčenjem tožbenega zahtevka premenil pristojnost sodišča. Tožnik je vezan s svojo tožbo na pristojnost sodišča; pozneje skrčeni delež je smatrati enako, kakor če bi tožnik ž njim propadel, in odbiti ga je (§ 60⁴ sod. pr.).

Tožniku je dovoljeno po §-u 237 c. pr. r., svojo tožbo do začetka prvega naroka umakniti brez dovolitve toženca, in je možno pozneje tožbo ponoviti (pri drugem pristojnem sodišču). S toženčevim sporazumljenjem se pa da tako tožbo odstopiti očitno samo v mejah §-a 60¹ sod. pr. in §-a 117 posl. r., če so dani zakoniti predpogoji in če je sporazumni predlog stavil pravočasno (§ 117¹ posl. r.), sicer je pa zbornemu sodišču končno odločiti o svoji pristojnosti, kajti navedena vrednost spornega predmeta ni samo obvezna za nasprotnika, ampak tudi za sodišče (§ 60⁴ sod. pravilnika). —

¹⁾ Odločbo o nepristojnosti vsled nezadostne vrednosti spornega predmeta in iz drugih razlogov je zvezati, če možno.

